

Тверда І. М.,

Львівський національний університет ім. Івана Франка, м. Львів

ПОМ'ЯКШЕННЯ ЯК СТРАТЕГІЯ ВВІЧЛИВОСТІ В ІСПАНСЬКІЙ МОВІ

У статті розглянуто стратегію ввічливості – пом'якшення, яка включає в себе різні підвиди. Для практичного аналізу було обрано низку лексичних та стилістичних проявів пом'якшення. Аналіз функціонування даної стратегії ввічливості було зроблено на основі вивчення повсякденного мовлення.

Ключові слова: *мовний етикет, стратегія ввічливості, пом'якшення.*

В статье рассмотрена стратегия вежливости – смягчение, которая включает в себя различные подвиды. Для практического анализа был выбран ряд лексических и стилистических проявлений смягчения. Анализ функционирования данной стратегии был осуществлен на базе изучения ежесдневной речи.

Ключевые слова: *языковой этикет, стратегия вежливости, смягчение.*

The following article depicts the strategy of politeness – mitigation that includes different subaspects. For practical analysis were chosen several lexical and stylistical displays of mitigation. The analysis of functioning of given strategy was based on learning of everyday speech.

Key words: *language etiquette, strategy of politeness, mitigation.*

Сучасна соціопрагматика та лінгвістика вивчають ввічливість як стратегію спілкування, яка спрямована на пом'якшення конфліктів, це пошук лінгвівальних форм, які найкраще підтримують встановлені стосунки.

Двома найбільш використовуваними стратегіями ввічливості є пом'якшення та підсилення. У запропонованій статті аналізуються роль та функціонування пом'якшення. З пом'якшенням, адресат прагне здаватися “ввічливим, скромним, готовим до співпраці” [6;34]. Словник Іспанської Королівської Академії дає наступне визначення пом'якшення (*atenuación*) – це фігура, яка полягає у невираженні всього, що хочеться сказати, але при цьому стає незрозумілим намір того, хто говорить [9].

Пом'якшення – це складний, навіть деколи суперечливий мовний механізм. Віддаляючись від повідомлення, пом'якшуючи його, уникаючи чогось, про що ми говоримо чи що робимо, ми таким чином наближаємось або намагаємось не віддалитися надто від співрозмовника і за допомогою цього уникаємо можливого тиску, непорозумінь, загроз власному і чужому образу. Пом'якшення, з формальної точки зору, вимагає граматичного та лексичного підсилення. (*¿Cómo es que no viniste el sábado al cine?– No sé, es que claro como tú dijiste, que a lo menos no salíais, entonces yo pensé que podía ser que fuera yo sólo y no haber nadie, por eso... ¿entiendes?*)

Найчастіше пом'якшення використовується для:

– зменшення якостей, дій “Я” (*Me eligieron a mí reina de las fiestas, era muy guapita. Juan no vendrá, bueno, yo no es que lo sepa seguro*)

– зменшення негативних якостей “ти”, III особи чи дій, які можуть впливати на співрозмовника (*Estáis un poquito distraídos, ¿eh?/ -¿Qué te pasa? Pareces enfadada.– Es que mi novio es tonto.– Sí hija, quien más y quien menos tenemos que aguantar a alguno*)

Загалом, стратегічно пом'якшуються дії, наміри і точки зору мовця. Пом'якшується ілокутивна сила акту мовлення чи роль учасників розмови, і в цьому випадку пом'якшувач прямо впливає на рівень розмови, в такому випадку пом'якшення є виключно прагматичним. В інших випадках, пом'якшується концептуальний зміст сказаного (*¿Tendrías algún lápiz de más?*)

Прагматичне пом'якшення – це стратегія, за допомогою якої зменшується ілокутивна сила (намір) акту, наприклад, повчального чи наполегливого (на вигоду “я” : прохання, наказ чи нав'язливе прохання; на користь “ти” : рекомендація чи інструкція) або мінімізується роль учасників переговорів: “я” і “ти”. Існують різні засоби чи тактики пом'якшення.

Пом'якшення вже самою функцією перформативного дієслова, виражає намір чи точку зору (ствердження, сумнів, бажання, запитання і т. д.), тобто перформативні дієслова діють самі по собі як пом'якшувачі (*pensar, creer, imaginar, parecer*). (*Yo pienso que tampoco me he portado tan mal. A mí me parece que no vamos bien porque tú no quieres. El día ventiuño me imagino que vendréis animar y hacer fotografías, ¿no?*)

Пом'якшення за допомогою модифікації перформативного дієслова. Вживання минулого недоконаного часу (*pretérito imperfecto*) у значенні ввічливості або умовного способу (*modo condicional*), виражає міжособову дистанцію і таким чином, модифікує ілокутивну силу дієслова. (*Querría que vinieras a mi casa*). Вживання умовного способу дієслова для вираження ввічливості передбачає вищий рівень пом'якшення у порівнянні з минулим недоконаним часом, а цей час, в свою чергу, передбачає вищий рівень пом'якшення в порівнянні з теперішнім часом. Йдеться про ті вживання минулого часу, котрі можуть замінюватись теперішнім без зміни значення речення. Відділяючи пропозиційний зміст реального часу, в якому розгортається розмова між мовцями, досягається очікуваного ефекту. В іспанській мові це явище називається “імперфект ввічливості чи скромності”, оскільки з числа всіх часів, котрі співвідносять минулий, лише минулий недоконаний час може вживатися для передачі ввічливості, оскільки вказує на недоконаний вид. (*Quería preguntarle si me podrían llevar a casa. Te recomendaría que no fueras. Yo no te quiero agobiar, pero me gustaría que me dijeras que te pasa*).

На початку чи в кінці речення деколи з'являються елементи – мода-

лізатори акту мовлення: стереотипні формули, фразеологічні звороти та інші види виразів. (*Sé que no tienes tiempo, pero me gustaría decirte una cosa. En mi opinión, deberías ir. A lo mejor tienes razón. Déjame, por favor. A decir verdad, no me había dado cuenta. No quiero molestar, pero tengo que decirte una cosa*). Ці вирази пом'якшують прохання, ствердження, накази, рекомендації, які можуть завдати шкоду образу "я" чи "ти" чи уникають можливої відповідальності мовця щодо правдивості сказаного. (*Su familia esta arruinada, bueno, eso lo que dicen por ahí. Yo sí, liberal, pero soy conservadora en lo que interesa como todo el mundo*).

Пом'якшення шляхом еліпсису висновку. Це випадок еліпсису спонування чи непрямого спонування. (*¿Tú tendrás tabaco rubio por ahí por casualidad?*)

Пом'якшення шляхом імперсоналізації "Я". Це нейтральні агенти, що не мають специфічного співвідношення. (*Oiga, el coche no se puede dejar aquí*). Безособові речення з *se* характеризуються деперсоналізацією агента чи виконавця дії, про яку йде мова, і завдяки цій функції можуть вживатися як стратегії ввічливості, з метою деперсоналізації як мовця, так і слухача. Таким чином, можна представити бажання мовця без нав'язування жодної дії слухачу, яка б загрожувала його публічному образу, описуючи її так, ніби агент і мовець не є тою ж особою. (*Estas cosas no se preguntan. En el gabinete siempre se entra descalzo. Si se le pregunta si comprende al escritor sin vinculaciones con la Prensa comenta que sí y pone como ejemplo a Elías Canetti*).

Як стратегія ввічливості, безособові речення можуть вживатися двома способами: для деперсоналізації агента чи слухача та для того, щоб дати пораду чи інструкцію, наприклад, вдаючись до узагальнюючого закону. (*Se respeta a los mayores. No se mata impunemente y tú mataste mi amor*).

Зменшується роль "Я", воно приховується, для уникнення відповідальності за сказане, за допомогою різних ресурсів чи вербальних тактик, як наприклад:

- форма *se* (*Se dice que fue el suegro el que no quiso que se casaran*)
- неозначений артикль (*Uno no sabe nunca qué hacer en estos casos*)
- імперсоналізоване "tú". "Я" приховується за формою "ти". (*Hay cosas que tú vas aguantando y las vas aguantadno un día y dos y tres y cuatro pero llega un día que ya no puedes más*). Таким чином "Я" представляє в переплутаній формі звертання, щоб присвоїти комусь те, про що йтиме мова. В таких випадках "Я" намагається врятувати свій образ перед співрозмовником.

Пом'якшення шляхом деперсоналізації "ТИ". В цьому випадку "Я" пом'якшує свою дію, свій мовленнєвий акт, навіть тоді, коли прямо зачіпає "ТИ". (*Hay que leer más/ Debería leer más/Lee más; No te lo digo*

porque las mamás sois muy exageradas). Для вираження пом'якшення шляхом деперсоналізації “ТИ” використовуються такі ж методи, як і у випадку деперсоналізації “Я”. (*Se debe prestar más atención. Uno ha de prestar más atención*).

Семантично-прагматичне пом'якшення – мінімізує дії через пряму модифікацію якогось з елементів, які складають речення. Можна виділити наступні групи семантично-прагматичних пом'якшень:

Пом'якшення одного елемента граматичною чи лексичною модифікацією. В цьому випадку діють кількісні числівники або частки, за допомогою яких, як стверджує Хенк Хаверкейт, мовець “не відповідає за вживання предикату в своєму лексичному намірі до підмету” [7, с. 76]. (*Es un poco latoso. Está como muy dulce. Es como muy sosa. Eso no es verdad. No está bien lo que hacéis ¿eh?*). Ці модифікації змісту є не лише семантичними, але і прагматичними, оскільки впливають на значення і формують стратегію мінімізації.

Пом'якшення всього речення проявляється через модифікації речення, такі, які додаються до певного типу підрядних речень, де перша частина передує у ввічливій формі опозиції чи обмеженню, вираженому в другій частині і яка позначається часткою “pero”. В таких випадках пом'якшувачі є в свою чергу пом'якшувачим передуманням незгоди, яка слідує за ними. (*Pues Mari, en febrero hay convocatoria y seguro que apruebas y Mari, si acaso no apruebas es igual, en septiembre/ -No me he acordado de buscarte en casa el libro que me pediste.– Tú cuando pueda, tranquila*)

Суттєва різниця між семантико-прагматичними пом'якшувачами та власне прагматичними полягає в тому, що у випадку з семантико-прагматичними, значення представляється всередині речення. У реченні *Dame algo de dinero*, кількісний прислівник *algo* не лише модифікує кількість грошей, яку просять, але і дію прохання. В реченні *Ven un poquito a hacerme compañía*, де пом'якшувач *poquito* крім того, що семантично модифікує дієслово, пом'якшує силу прохання.

Очевидно, що семантично-прагматичні пом'якшувачі уникають або роблять неточними межі концептів слів чи виразів, але прагматична функція є тією ж самою: пом'якшувачі захищають власний чи чужий образ і сприяють розвитку взаємообміну для того, щоб здобути успіх.

Таким чином розглянувши приклади функціонування пом'якшення у повсякденному реєстрі спілкування як стратегії ввічливості в іспанській мові, можна стверджувати, що ця стратегія є часто вживаною і крім того, представляє широкий спектр своїх проявів. У більшості випадків використання пом'якшення спрямоване на підтримання позитивного образу мовця, тобто на підтримання позитивної ввічливості.

Література:

1. Bernal, M. "Hacia una categorización sociopragmática de la cortesía, la descortesía y la anticortesía. El caso de conversaciones españolas de registro colonial", en Estudios de la (des)cortesía en español. Buenos Aires, Dunken
2. Bravo, D. "¿ Imagen positiva vs Imagen negativa?:pragmática social y componentes del face", Oralia, 4, 1996.
3. Briz, A "La atenuación en la conversación coloquial. Una categoría pragmática" en El español actual. Actas del I Simposio sobre análisis del discurso oral, Ediciones Universidad de Almería, 1995.
4. Briz, A "El español coloquial en la conversación. Esbozo de pragmagramática", Barcelona, Ariel Lingüística, 1998.
5. Espejo, M. M. "Bibliografía sobre cortesía en español", Oralia, 4, 2001.
6. Haverkate, H. "La cortesía verbal. Estudio pragmlingüístico", Madrid, Gredos, 1994.
7. Haverkate, H. "El análisis de la cortesía comunicativa, categorización Pragmlingüística de la cultura española" en Bravo D. Y A. Briz, 2004.
8. Iglesias, S. "Los estudios de la cortesía en el mundo hispánico. Estado de la cuestión", Oralia, 4, 2001.
9. www.buscon.rae.es